

Çocukların Anne Babalarına Yönelik Algılarının Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi

Öğr. Gör. Tuba AKAR¹
Prof. Dr. Ayşe Belgin AKSOY²

Geliş Tarihi: 30.03.2018

Kabul Tarihi: 11.06.2018

Yayın tarihi: 13.07.2018

Özet

Bu çalışmanın amacı erken ve orta çocukluk dönemi çocuklarının toplumsal cinsiyet bağlamında oluşturdukları ebeveynlik modellerine yönelik şemalarının nasıl oluştuğunu, bu şemaların gelecekteki anne baba rollerinin şekillenmesine nasıl yansiyebileceğini belirleyebilme amacındadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada soru formu kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmış ayrıca veri toplama aracı olarak çizim tekniğinden faydalanılmıştır. Çalışma grubunu Sinop İl'ine bağlı bir köy ilkokulunda erken ve orta çocukluk yaş grubunda eğitim alan 26 çocuk oluşturmuştur. Bu çocukların 12'si(%46,2) anasınıfı, 14'ü (%53,8) de 4. sınıf öğrencisidir. Cinsiyet değişkeni göz önüne alındığında katılımcıların 13'ü (%50) erkek, 13'ü (%50) de kızdır. Veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen Demografik Bilgi Formu ile Aytekin, Artan, Kangal, Çalışandemir ve Özkızıklı (2016) tarafından geliştirilen "*Çocuk Gözüyle Anne- Baba Soru Formu*" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre, erken ve orta çocukluk dönemi çocuklarının büyük bir kısmı anne kavramını *bakım veren ve temizlik- yemek yapan* kişi, baba kavramını ise erken çocukluk dönemindeki çocukları *şeye giden*, dördüncü sınıf çocukları ise *bizi koruyan* kişi eylemi ile belirtmişlerdir.

Anahtar sözcükler: Anne-baba algısı, okul öncesi dönem, ilkokul dördüncü sınıf, toplumsal cinsiyet rolleri, model alma

Investigation of Perceptions of Children about Their Parents in the Context of Gender

Abstract

The aim of this study is to determine how schemas for early childhood and mid-childhood gender models of parenting are reflected in how these schemas are reflected in the shaping of future parental roles. In the study using the qualitative research method, semi-structured interview technique was used by using question form and drawing technique was used as data collection tool. The study group consisted of 26 children who were educated in a village primary school in Sinop province in early and middle childhood age groups. Twelve (46.2%) of these children are in kindergarten and 14 (53.8%) are in fourth grade. Considering the sex change, 13 (50%) participants were male and 13 (50%) were female. Demographic Information Form developed by the researchers with the aim of collecting data and "*Parent Question Form for the Child*" developed by Aytekin, Artan, Kangal, Çalışandemir and Özkızıklı (2016) were used. According to the findings of the research, most of the early and middle childhood children stated that the mothers care and cleaned-up the food, the father's concept was early childhood children, and the fourth class children were the ones who protected us.

Key words: Parental perception, preschool period, primary school fourth grade, gender roles, modeling

¹ Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD., tubaakar80@gmail.com

² Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul öncesi Eğitimi ABD., ayse1961@gmail.com

GİRİŞ

Aile, insan topluluklarının bir arada yaşamaya başlamalarından sonra oluşan ilk kurumdur ve çocuğun ilk eğitimini aldığı ortam, çocuğun yaşamını etkileyen en önemli kurum olarak görülür (Arabacı, 2017). Çocuğun kişiliği, öncelikle aile içinde anne- babası ile etkileşimi sonucunda gelişir. Çocuk ebeveynlerini gözlemleyerek “model alarak öğrenme” süreci içinde öğrendiklerini örgütler ve anne babasını model alarak özdeşim kurar, tavır ve davranışlarını taklit eder. Örneğin anne babasının sinirlendikleri zaman birbirine vurduğunu gören bir çocuk da sorunlarını şiddete başvurarak çözmeyi öğrenecektir. Öte yandan çocuklar model alma yoluyla sadece davranışları değil, fikirleri, beklentileri, içsel standartları ve benlik kavramlarını da öğrenirler. Bu standartlar ve inançlar yerleştikten sonra, çocuğun davranışlarını kalıcı olarak etkiler ve kişilik olarak adlandırılan kavramın çekirdeğini oluşturur (Bee ve Boyd, 2009). Çocuklar kişiliklerini yapılandırırken hem cinsiyetine uygun rol modellerini hem de toplumsal rol modellerini içselleştirir (Aytekin ve diğerleri, 2016). Anne- Baba rollerine dair; “Anne ve baba kimdir? Anne ve babanın rolleri ve sorumluluk alanları nelerdir? Bir anne çocuğuna nasıl davranmalıdır? Bir baba çocuğuyla nasıl ilişki kurmalıdır?” gibi sorulara verilen cevaplar aile, okul, akran grupları, gelenek ve görenekler, bilimsel kaynaklar ve kitle iletişim araçları gibi küçük ve büyük ölçekli çok çeşitli toplumsallaşma kurumlarıyla bireylere aktarılır (Genç, 2016; Zeybekoğlu, 2013; Aytekin vd, 2016). Çocuklar da çok miktarda bilgiyi bütünleştirme, geri bildirimleri daha doğru yorumlama, kendi performansları için standartlar geliştirme gibi etkileri geliştikçe farklı araçlarla aktarılan bu bilgileri organize ederler (Miller, 2017).

Aile ortamında çocuğun ilk eğitimcileri ebeveynlerdir ve ailenin varlığı çocuk için başlı başına güven ve güç kaynağıdır (Arabacı, 2017). Anne ve baba, toplumsal cinsiyetin kadın ve erkek kimliğinde kendilerine yüklediği rol ve sorumlulukları uygulayarak çocuklarına anne-baba rol modellerini aktarırlar. Tüm bunların sonucu olarak çocuk etkilendiği her şeyi zihninde organize ederek anne babalığa ilişkin bir model oluşturur (Aytekin ve diğerleri, 2016).

TDK sözlüğünde 'anne' kavramına yönelik ilk anlam, çocuğu olan kadın, ana, valide; baba kavramına yönelik ilk anlam ise erkek, peder olarak tanımlanmaktadır. Bir çocuğun toplumsal cinsiyeti genel dünya anlayışı ile birlikte gelişir. Ayrıca, bütün bilişsel gelişimde olduğu gibi, toplumsal cinsiyetin anlaşılması ardışık evrensel evreler örüntüleri halinde gerçekleşir (Bee&Boyd, 2009). İlk evre toplumsal cinsiyet kimliği evresidir. Toplumsal cinsiyet kimliği ise bir kişinin, kendi ailesinde ve kültüründe kadın veya erkek olmayı tanımlayan fiziksel özellikler, davranış beklentileri, kendi cinsiyetine yönelik sosyal zorunluluklar ve sosyal statüyü de içeren anlayış ve değerlendirmesi olarak tanımlanır (Ersoy, 2017).

Annelik ve babalık TDK sözlüğünde 'anne-baba olma niteliği' şeklinde tanımlanmıştır. Çocuk gelişimi alanyazında ebeveynlik rollerinin süreçsel gelişimi ile ilgili “geleneksel” ve “eşitlikçi” olmak üzere iki farklı görüşe rastlanır. Geleneksel cinsiyet rolü görüşüne göre; annelik ve babalık rolleri ile ilgili dünya üzerinde yaygın olarak cinsiyet farklılıkları konusunda güçlü inançlar sürmektedir. Bu görüşü savunan araştırmacılara göre ise 1970'ler ve 1980'lerdeki toplumsal cinsiyet eşitliğini özendiren yoğun siyasal eylemciliğe karşın bu kalıplar özde değişmeksizin kalmıştır. Yeterliği, akılcılığı, korumayı ve atılganlığı yansıtan araçsal kişilik özellikleri erkeksi; sıcaklığı vurgulama, bakım vericilik ve duyarlılık gibi anlatımcı kişilik özellikleri ise kadınsı olarak görülmüştür (Berk, 2013). Öte yandan eşitlikçi cinsiyet rolü görüşüne göre; dünyada sosyal, ekonomik, siyasi, teknolojik ve bilimsel değişimlerin ortaya çıkması insan yaşamında da değişimlere yol açmıştır. Toplumlar, sosyal norm ve değer yargılarını değiştirme sürecine girmek durumunda kalmışlardır (Temel, 2010). Sürekli ve hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz toplumlarında, kültürel yapıdaki farklılaşmalar annelik ve babalık rollerini de değişime zorlamıştır. Günümüzden otuz-otuz beş yıl öncesinde anne ve babanın üstlendiği görevler birbirinden net bir sınırlarla ayrılmışken bugün görev dağılımındaki bu ayırımı aynı derecede keskin değildir (Tezel, 2011).

Amaç

Yürütülen bu çalışmada da alan yazında yer alan iki farklı yaklaşımın (geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet rolleri) erken ve orta çocukluk dönemi çocuklarının cinsiyet kimliği oluşturma süreci

içerisindeki etkililik düzeyi küçük bir örneklem grubu üzerinde incelenmiştir. Araştırma, erken ve orta çocukluk dönemi çocuklarının toplumsal cinsiyet bağlamında oluşturdukları ebeveynlik modellerine yönelik şemalarının nasıl oluştuğunu, bu şemaların gelecekteki anne baba rollerinin şekillenmesine nasıl yansiyebileceğini belirleyebilme amacındadır. Bu doğrultuda olgu tanımları ve toplumsal cinsiyet bağlamında şekillenen ebeveyn modellerindeki olumsuzlukların kaynağı anlaşılırsa, güçlendirici ve destekleyici anne-baba-çocuk programlarının geliştirilmesi için öngörü sağlanabilir.

Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmıştır;

1. Erken ve orta çocukluk dönemdeki çocukların anne- babalarına yönelik algıları nasıldır?
2. Erken ve orta çocukluk dönemdeki çocuklar, ebeveyn algılarını resimlerine nasıl yansıtmaktadırlar?

YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup olgubilim (fenomenoloji) deseni olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır. Çalışmada kullanılan olgubilim (fenomenoloji) hayatın içinde farkında olduğumuz lakin derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız; deneyimler, algılar, kavramlar vb. olgulara odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Fenomenoloji, olayların önyargılı sebeplerden ziyade kendi başına bir çalışmasıdır. Resimlerin analizinde fenomenolojik desenin kullanılması çocukların resimlerinde kısıtlı bir perspektif yerine anlam çeşitliliğine açık olma, yaratış bağlamı ve çocukların dünyayı izleme yollarının üzerinde durarak; bütüncül bakış açısıyla yaklaşma ortamı oluşturur (Malchiodi, 1999).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Çalışma grubu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Sinop İl'ine bağlı bir köy okuluna devam eden anasınıfı ve dördüncü sınıfta okuyan toplam 26 çocuktan oluşmaktadır. Anaokuluna devam eden çocukların 7'si kız 5'i erkek iken, 4. sınıfta okuyan çocukların ise 6'sı kız 8'i erkektir.

Veri Toplama Araçları

Yapılan bu çalışmada erken ve orta çocukluk dönemi çocuklarının ebeveyn algılarına yönelik veriler çizim ve görüşme tekniklerinin bir arada kullanılmasıyla elde edilmiştir. Görüşme tekniği için veri toplamak amacıyla AYTEKİN, ARTAN, KANGAL, ÇALIŞANDEMİR ve ÖZKIZIKLI (2016) tarafından geliştirilen *Çocuk Gözüyle Anne-Baba Soru Formu* kullanılmıştır. Bu formda; "Anne kimdir/Baba kimdir?", "Anne/Baba evde ne yapar?", "Anne/Baba evde en çok nerede vakit geçirir?" "Anne/Baba ile en çok nereye gidersin?", "Anne/Baba ile sen nereye gitmek istersin?" "Anne/Baba ne yapmaktan hoşlanır?", "Anne/Baba ile en çok ne yapmaktan hoşlanırsın?" ve "Anne ve baba ile hep beraberken ne yaparsınız?" şeklinde sıralanan açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Diğer veri toplama aracı olarak kullanılan resim çizme tekniği, çocukların duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarması bakımından eğitim ve psikolojide yaygın kullanılan nitelikli bir yöntemdir (Okyay, 2008). Bu araştırmada çocuklara üç resim yaptırılmıştır. İlk resimde " sizden annenizi çizmenizi istiyorum" yönergesi kullanılmıştır. İkinci resimde " sizden babanızı çizmenizi istiyorum" yönergesi kullanılmıştır. Üçüncü resimde ise "ailenizi çizmenizi istiyorum" yönergesi kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Öncelikle çalışmaya katılmayı kabul eden çocuklara önceden oluşturulmuş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu iki hafta sürecinde farklı günlerde sınıf içi düzeni bozmadan uygulanmıştır. Görüşme formundaki sorular çocuklara sohbet havasında 10-15 dakika süre ile sorulmuş, açık uçlu dönütlerle çocukların daha ayrıntılı cevaplar vermeleri desteklenmiştir.

Bu görüşmeleri takip eden üç hafta boyunca (her hafta bir resim) çocuklardan verilen yönergeye uygun resim çizmeleri istenmiştir. Çocuklara resim çizme durumlarında bir süre kısıtlaması yapılmamıştır. Çocukların resimlerini özgürce ve sıklımadan yapmaları için önceden bir sınıf ayarlanmış ve düzenlenmiştir. Bireysel olarak resim çizmeleri için kullanacakları masaya A4 boyutunda bir kağıt ve bol miktarda renk içeren kuru ve pastel boyalar koyulmuştur. Çalışma esnasında çocuklar çizimlerini yaparken araştırmacılar tarafından notlar alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen yarı yapılandırılmış görüşme formlarının analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Bu analizde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlar ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Veriler, araştırma sorularına uygun şekilde içerik analizi türlerinden kategorisel analiz tekniği ile incelenmiştir. Çocuklardan elde edilen her bir görüşme formu tekrar tekrar okunarak, birimler ve bu birimler birleştirilerek kategoriler elde edilmiştir. Çocukların çizdikleri resimler incelenirken, bir uzman desteği alınarak bütüncül bir bakış açısıyla anlamlandırılmıştır. Araştırmada veri kaybının önlenmesi ve daha derinlemesine bilgi edinilmesi amacıyla çocukların herhangi bir soruya verdikleri tüm anlamlı cevaplar ilgili kategorilere kodlanmıştır. Bu şekilde bir çocuğun bir soruya verdiği farklı cevaplarda dikkate alınmıştır. Örneğin “baba kimdir?” sorusuna çocuk; “*bizi koruyan*” ve “*bize bakan*” anlamına gelecek birden fazla görüş belirtmişse, çocuğun verdiği bu iki cevap ayrı ayrı kodlanıp toplam frekansa dâhil edilmiştir.

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde, araştırma kapsamındaki anasını ve 4. sınıf çocukların demografik özellikleri ve çocuklarla yapılan görüşme formlarının içerik analizi sonucu elde edilen kategori ve temalar verilmiştir.

Araştırma kapsamındaki çocukların demografik özelliklerinin sınıf düzeylerine göre karşılaştırılmasına ait bulgular Tablo 1’de verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, Araştırmaya 13’ü (%50) kız ve 13’ü (%50) erkek olmak üzere toplam 26 çocuk katılmıştır. Anasını düzeyindeki toplam 12 katılımcıdan 7’si (%41,7) kız, 5’i (%58,3) erkek iken 4. Sınıfta okuyan toplam 14 çocuktan 6’sı (%52,1) kız, 8 (%42,9) erkektir.

Çocukların kardeş sayıları dikkate alındığında genel olarak tek kardeş sayısı iki grupta da fazladır, anasınıfında (f:5; %41) dördüncü sınıflarda ise (f:6; %42)’dir. Çocukların ailenin kaçınıcı çocukları olduklarına ait bulgular dikkate alındığında ise anasınıfında ve dördüncü sınıfta öğrenim gören çocuklar çoğunlukla ailenin ilk çocuğudur. Çocukların anne ve babalarının yaş durumlarının ise genel olarak 31-40 yaş arası, öğrenim durumları ise ilköğretimdir. Ebeveynlerin genel olarak mesleklerine bakıldığında her iki grupta da annelerin meslekleri en yüksek ev hanımı, babaların ise işçidir.

Tablo 1. Çocukların Demografik Özelliklerinin Sınıf Düzeylerine Göre Çaprazlanmasına Ait Bulgular

		Anasınıfı		4. sınıf		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Cinsiyet	Kız	7	41,7	6	57,1	13	50,0
	Erkek	5	58,3	8	42,9	13	50,0
	Toplam	12	100,0	14	100,0	26	100,0
Kardeş Sayısı	Kardeşi Yok	1	8,3	1	7,1	2	7,7
	1 kardeşi var	5	41,7	6	42,9	11	42,3
	2 kardeşi var	4	33,3	3	21,4	7	26,9
	3 ve üstünde kardeşi var	2	16,7	4	28,6	6	23,1
	Toplam	12	100,0	14	100,0	26	100,0
Kaçıncı Çocuk	İlk Çocuk	4	33,3	6	42,9	10	38,5
	2. çocuk	4	33,3	3	21,4	7	26,9
	3. çocuk	3	25,0	3	21,4	6	23,1
	4. ve üstü çocuk	1	8,4	2	14,3	3	11,5
	Toplam	12	100,0	14	100,0	26	100,0
Anne Yaş	21-30	7	58,3	1	7,7	8	32,0
	31-40	4	33,3	11	84,6	15	60,0
	41-50	1	8,4	1	7,7	2	8,0
	Toplam	12	100,0	13	100,0	25	100,0
Baba Yaş	21-30	1	8,3	-	-	1	4,0
	31-40	11	91,7	9	69,2	20	80,0
	41-50	-	-	2	15,4	2	8,0
	51 ve üstü	-	-	2	15,4	2	8,0
	Toplam	12	100,0	13	100,0	25	100,0
Anne Öğrenim	İlköğretim	8	66,7	9	69,2	17	68,0
	Lise	3	25,0	4	30,8	7	28,0
	Önlisans-Lisans	1	8,3	-	-	1	4,0
	Toplam	12	100,0	13	100,0	25	100,0
Baba öğrenim	İlköğretim	9	75,0	6	42,9	15	57,7
	Lise	2	16,7	7	50,0	9	34,6
	Önlisans-Lisans	1	8,3	1	7,1	2	7,7
	Toplam	12	100,0	14	100,0	26	100,0
Anne Meslek	Ev Hanımı	9	75,0	7	53,8	16	64,0
	İşçi	2	16,7	3	23,1	5	20,0
	Hizmetli	1	8,3	1	7,7	2	8,0
	Diğer	-	-	2	15,4	2	8,0
	Toplam	12	100,0	13	100,0	25	100,0
Baba Meslek	Serbest Meslek	1	8,3	1	7,1	2	7,7
	Memur	2	16,7	1	7,1	3	11,5
	İşçi	5	41,7	6	42,9	11	42,3
	Çiftçi	1	8,3	2	14,3	3	11,5
	Hizmetli	3	25,0	3	21,4	6	23,1
	Diğer	-	-	1	7,4	1	3,8
	Toplam	12	100,0	14	100,0	26	100,0

Tablo 2’de görüldüğü üzere, anasınıfı ve dördüncü sınıfta okuyan çocuklara annelerini en çok "yemek-temizlik yapan "ve" bize bakan" kişi olarak tanımlamıştır. Çocukların baba ile ilgili görüşleri ele alındığında her iki grupta babalarını "en çok işe giden" olarak ve "olumlu duygusal özellik" ile tanımlamıştır.

Tablo 2.Çocukların “Anne-Baba kimdir?”Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Anasınıfı		4. Sınıf		
	f	%	f	%	
Anne	Adını yazan	3	21,4	1	4,5
	Bize bakan	2	14,3	5	22,7
	Beni doğuran-büyüten	1	7,1	5	22,7
	Beni koruyan	1	7,1	3	13,6
	Olumlu duygusal özellik	2	14,3	5	22,7
	Yemek-Temizlik yapan	5	35,7	3	13,6
	Toplam	14	100	22	100
Baba	Adını yazan	2	16,7	1	4,3
	Bizi koruyan	1	8,3	5	21,7
	Bize bakan	1	8,3	3	13,0
	Derslerime yardım eden	-	-	2	8,7
	Evin direğidir	-	-	2	8,7
	İşe gidendir	4	33,3	3	13,0
	Olumlu duygusal özellik	3	25,0	2	8,7
	Para kazanan	1	8,3	3	13,0
	Tamir yapan	-	-	2	8,7
	Toplam	12	100,0	23	100,0

Çocukların “Baba kimdir?” sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıt "*işe gidendir*" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile ailelerini çizdikleri resimde yaptıkları eylemler örtüşmektedir (Bkz. Resim 1).

Anasınıfı çocuklarından Ç6 (5 yaşında-kız.) babasını işe giderken çizmiştir.

4.sınıflardan Ç17 kodlu 9 yaşında kız çocuk babasını işe giderken çizmeyi tercih etmiştir.

Resim 1. Çocuklar tarafından anne ve babanın resmedilmesi

Tablo 3'te görüldüğü üzere, anasınıfı ve 4. sınıf çocuklarının cevapları genel olarak benzerdir. Elde edilen bulgulara göre, her iki grubun çocukları da "annem evde temizlik yapar" ve "annem evde yemek yapar" şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Her iki gruptaki çocukların "Baba evde ne yapar?" sorusuna verdikleri cevaplara ait dağılımlar dikkate alındığında, genel olarak babalarının "evde dinlenir-uyur" ve "evde televizyon izler" ifadelerine baskın olarak yer verdikleri görülür.

Tablo 3. Çocukların "Anne-Baba evde ne yapar?" Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı.

		Anasınıfı		4. Sınıf	
		f	%	f	%
Anne	Temizlik yapar	9	52,9	11	47,8
	Yemek yapar	8	47,1	12	52,2
	Toplam	17	100,0	23	100,0
Baba	Dinlenir-Uyur	7	63,6	4	23,5
	Ev işlerine yardım eder	1	9,1	2	11,8
	Tamir işleri yapar	1	9,1	6	35,3
	Televizyon izler	2	18,2	5	29,4
	Toplam	11	100,0	17	100,0

Çocukların "Baba evde ne yapar?" sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıt "uyur-dinlenir" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile babalarını tek olarak çizdikleri resimde babalarının eylemi örtüşmektedir (Bkz. Resim 2).

Ç7 kodlu 5 yaşındaki, kız çocuğu babasını esnerken çizmiştir.

Ç22 kodlu 9 yaşındaki kız çocuğu babasını pijamalarıyla uyumaya giderken çizmiştir.

Resim 2. Çocuklar tarafından anne ve babanın resmedilmesi

Tablo 4’de çocuklara sorulan “anne-baba evde en çok nerede vakit geçirir?” sorusuna verilen cevaplara ait bulgular yer almaktadır. Bu bulgulara göre, hem anasını hem de 4. sınıf çocuklarının cevapları benzerlik göstermektedir. Her iki grupta da "annem *mutfakta* vakit geçirir" görüşü yüksektir. Baba evde en çok nerede vakit geçirir?” sorusuna çocukların verdikleri cevaplara ait dağılımları dikkate alındığında iki grup için de, "*oturma odasında vakit geçirir*" şeklindeki görüş daha baskındır.

Tablo 4.Çocukların “Anne evde en çok nerede vakit geçirir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı

		Anasını		4. Sınıf	
		f	%	f	%
Anne	Mutfakta	8	72,7	10	83,3
	Oturma odasında	3	27,3	2	16,7
	Toplam	11	100,0	12	100,0
Baba	Oturma odasında	9	100,0	12	85,7
	Yatak odasında	-	-	2	14,3
	Toplam	9	100,0	14	100,0

Araştırma kapsamındaki çocukların “annen-baban ile en çok nereye gidersin?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 5’te verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, hem anasını hem dördüncü sınıf çocuklarının anneleri ile en çok "parka" ve "pazara"; babaları ile ise "gezmeye" gideriz cevapları yüksektir. Çocukların "annen-baban ile en çok nereye gidersin?” sorusuna hem anasını hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıtlardan bir tanesi "*pazara*" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile annelerini tek olarak çizdikleri resimde annelerinin eylemi örtüşmektedir (Bkz. Resim 3).

Tablo 5.Çocukların “Annen İle En Çok Nereye Gidersin?” ve “Baban İle En Çok Nereye Gidersin?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Ait Frekans Ve Yüzde Dağılımı

		Anasını		4. Sınıf	
		f	%	f	%
Anne	Akraba-komşu ziyareti	1	5,9	3	21,4
	Gezmeye	4	23,5	1	7,1
	Mağazalara	-	-	2	14,3
	Markete	4	23,5	2	14,3
	Parka	5	29,4	2	14,3
	Pazara	3	17,6	4	28,6
	Toplam	17	100,0	14	100,0
Baba	Gezmeye	2	25,0	3	27,3
	Lunaparka	1	12,5	3	27,3
	Markete	3	37,5	-	-
	Parka	1	12,5	2	18,2
	Şehir merkezine	1	12,5	3	27,3
Toplam	8	100,0	11	100,0	

Ç 17 kodlu 9 yaşındaki kız çocuğu annesini pazara giderken çizmiştir.

Ç4 kodlu 5 yaşındaki kız çocuğu annesini pazara giderken çizmiştir

Resim 3. Çocuklar tarafından annenin resmedilmesi

Tablo 6’da görüldüğü gibi, araştırma kapsamındaki anasınıfı ve dördüncü sınıf çocuklarının büyük çoğunluğu anne ve babaları ile en çok "parka" ve "gezmeye" gitmek istemektedir.

Tablo 6. Çocukların "Anne-Baban İle Sen En Çok Nereye Gitmek İstersiniz?" Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı

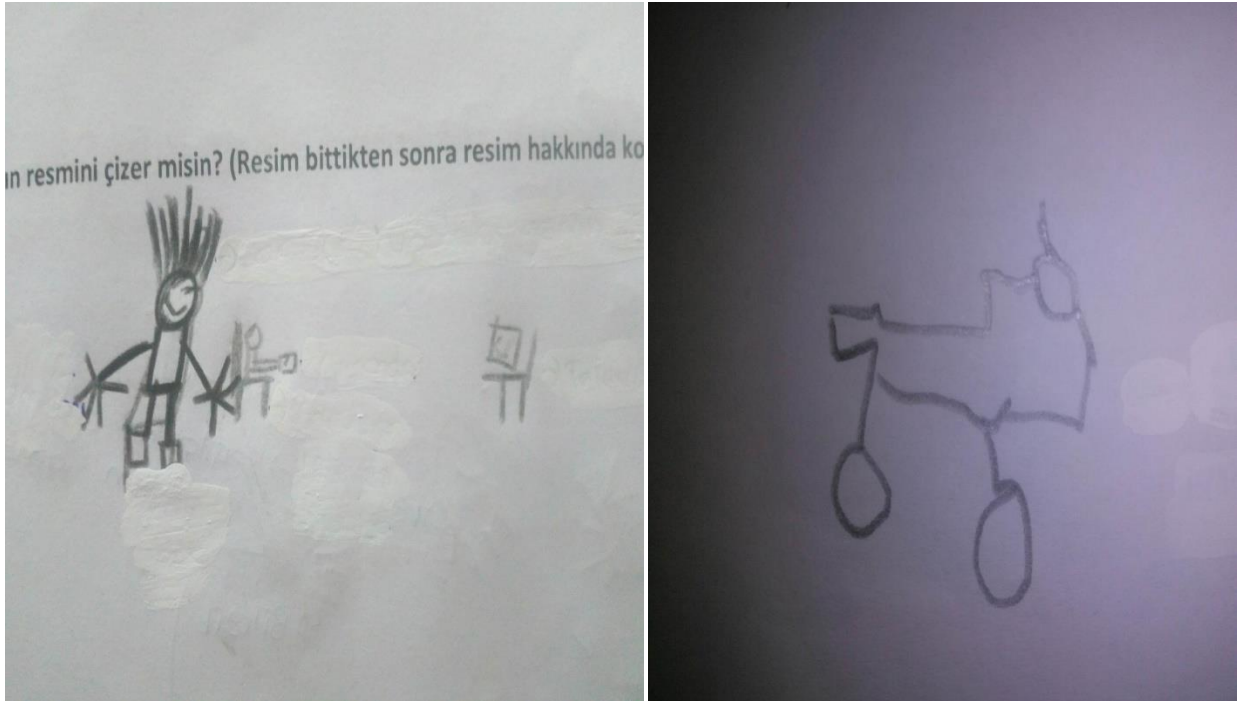
	Anasınıfı		4. Sınıf	
	f	%	f	%
Gezmeye	2	22,2	3	23,0
Lokantaya	-	-	1	7,7
Parka	6	66,7	3	23,0
Sinemaya	-	-	1	7,7
Tatile	1	11,1	5	38,6
Toplam	9	100	13	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi, anasınıfına ve dördüncü sınıfa devam eden katılımcıların anneleri en çok "yemek-pasta yapmayı" ve "gezmeyi" sevmektedirler. Araştırma kapsamında çocuklara sorulan "Baban en çok ne yapmayı sever?" sorusuna çocukların verdikleri cevaplara ait dağılımlar dikkate alındığında, anasınıfı ve dördüncü sınıf çocukları babalarının en çok "araba-motosiklet ile uğraşmayı-sürmeyi" sevdiğini belirtmiştir.

Tablo 7.Çocukların “Annen En Çok Ne Yapmayı Sever?” Ve “Baban En Çok Ne Yapmayı Sever?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı

		Anasınıfı		4. Sınıf	
		f	%	f	%
Anne	Yemek-Pasta yapmayı	4	30,8	6	46,2
	Temizlik yapmayı	2	15,4	3	23,1
	Televizyon izlemeyi	2	15,4	-	-
	Gezmeyi	4	30,8	3	23,1
	Bizimle vakit geçirmeyi	1	7,7	1	7,7
Toplam		13	100,0	13	100,0
Baba	Uyumayı	1	11,1	2	16,7
	Televizyon izlemeyi	1	11,1	3	25,0
	Tamir-bahçe işleri ile uğraşmayı	2	22,2	1	8,3
	Gezmeyi	3	33,3	1	8,3
	Araba-Motosiklet ile uğraşmayı-sürmeyi	2	22,2	5	41,7
	Toplam		9	100,0	12

Çocukların “Baban en çok ne yapmayı sever?” sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıtlar "araba-motosiklet ile uğraşmayı-sürmeyi" ve "televizyon izlemeyi" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile babalarını tek olarak çizdikleri resimde babalarının eylemi örtüşmektedir (Bkz. Resim 4).

Ç13 kodlu 9 yaşındaki erkek çocuk babasını elinde kumanda ile televizyon izlerken çizmiştir.

Ç16 kodlu 9 yaşındaki erkek çocuk ise babasının kullandığı motosikleti çizmiştir.

Resim 4. Çocuklar tarafından anne babanın resmedilmesi

Tablo 8’de görüldüğü gibi, araştırma kapsamındaki hem anasınıfı hem de dördüncü sınıf çocukları anneleri ile en çok "*pasta yapmaktan*" hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında çocuklara sorulan “Baban ile en çok ne yapmaktan hoşlanırsın?” sorusuna çocukların verdikleri cevaplara ait dağılımlar dikkate alındığında, anasınıfı ve dördüncü sınıf çocukları babaları ile en çok "*beraber vakit geçirmekten*" ve "*parka gitmekten*" hoşlanmaktadırlar.

Tablo 8. Çocukların “Anne ve Baban İle En Çok Ne Yapmaktan Hoşlanırsın?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Anasınıfı		4. Sınıf		
	f	%	f	%	
Anne	Alışveriş yapmaktan	2	16,7	2	16,7
	Ev işlerine yardım etmekten	-	-	3	25,0
	Gezmeye gitmekten	2	16,7	-	-
	Oyun oynamaktan	2	16,7	-	-
	Pasta yapmaktan	3	25,0	4	33,3
	Televizyon izlemekten	1	8,3	2	16,7
	Yemek yapmaktan	2	16,7	1	8,3
	Toplam	12	100,0	12	100,0
Baba	Parka gitmek	3	30,0	4	28,6
	Film izlemek	-	-	2	14,3
	Birlikte uyumak	-	-	2	14,3
	Beraber vakit geçirmek	4	40,0	3	21,4
	Oyun oynamak	2	20,0	-	-
	Araba-motosiklet ile uğraşmak	1	10,0	3	21,4
	Toplam	10	100	14	100,0

Tablo 9’da görüldüğü gibi, anasınıfı ve dördüncü sınıf çocukları anne ve babaları ile hep beraber en çok "*gezmeye*" ve "*akraba ziyaretine*" gitmekten hoşlanmaktadırlar.

Tablo 9. Çocukların “Anne-Baban Ve Sen En Çok Ne Yapmaktan Hoşlanırsınız?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara Ait Frekans ve Yüzde Dağılımı.

	Anasınıfı		4. Sınıf	
	f	%	f	%
Yemeğe gitmekten	1	10,0	3	17,6
Tatile gitmekten	1	10,0	1	5,9
Parka gitmekten	1	10,0	2	11,8
Lunaparka gitmekten	1	10,0	1	5,9
Gezmeye gitmekten	4	40,0	4	23,5
Birlikte resim yapmaktan	-	-	2	11,8
Akraba ziyaretine gitmekten	2	20,0	4	23,5
Toplam	10	100,0	17	100,0

Çocukların “Anne-Baban ve sen en çok ne yapmaktan hoşlanırsınız?” sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıt "*gezmeye gitmekten*" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile ailelerini çizdikleri resimde yaptıkları eylemler örtüşmektedir (Bkz. Resim 5).

Anasınıfı çocuklarından Ç1 kodlu 5 yaşındaki kız çocuk aile resminde hep birlikte gezmeye gittiklerini belirtmiştir.

4.Sınıf çocuklarından Ç15 kodlu 9 yaşındaki kız çocuk ailesiyle gezmeye gittiklerini belirtmiştir.

Resim 5. Çocuklar tarafından anne babanın resmedilmesi

Çocukların "Anne-Baban ve sen en çok ne yapmaktan hoşlanırsınız?" sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan bir tanesi de "tatile gitmekten" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile ailelerini çizdikleri resimde yaptıkları eylemler örtüşmektedir (Bkz. Resim 6).

Ç14 kodlu 9 yaşındaki kız çocuğu ailesiyle birlikte tatile gittiklerini çizmiştir.

Ç11 kodlu 5 yaşındaki erkek çocuğu ailesiyle birlikte tatilde denize girdikleri çizdiğini belirtmiştir.

Resim 6. Çocuklar tarafından anne babanın resmedilmesi

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışmada, "cinsiyet", "kardeş sayısı" ve "kaçıncı çocuk" durumunu gösteren Tablo 1 'e göre erken ve orta çocukluk dönemindeki çocukların genelde ilk ve tek çocuk oldukları belirlenmiştir. Genel olarak ise çocukların anne baba rollerine yönelik geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde bir algı durumuna sahip olduklarına ulaşılmıştır. Fakat yine de geleneksel algılamadan farklı olarak çocukların Tablo 2'de "*anne ve baba kimdir?*" sorusuna verdikleri yanıtlarda ebeveynlik rollerine yönelik toplumsal cinsiyet rol algılarında bazı eşitlikçi cinsiyet rolleri gözlemlenmiştir.

Erken ve orta çocukluk dönemi çocuklarının büyük bir kısmı anne kavramını bakım veren ve temizlik- yemek yapan kişi şeklinde tanımlamıştır. Powell ve Greenhouse (2010) 'da yaptıkları çalışmalarında kadınların ev ve aile ile ilgili işleri yürütme ve çocuk bakımı rolünü toplumsal cinsiyet kimliği içinde benimsediğini vurgulamışlardır. Baba kavramını ise erken çocukluk döneminde işe giden olarak tanımlarken, dördüncü sınıf çocukları ise *bizi koruyan* eylemi ile tanımlamışlardır. Fakat erken çocukluk döneminden bir kız, dördüncü sınıflardan iki kız- bir erkek, anne kavramını da "*bizi koruyan*" şeklinde tanımlamışlardır. Bu tanımlamada geleneksel cinsiyet rolleri içerisinde babada odaklanan "*güç*" kavramının artık kırsal kesimdeki ailelerde de küçük oranda olsa da anne içinde kullanıldığını göstermektedir ve bu dönüşüm çocukların tüm gelişim alanları açısından sağlıklı ilerlemelerinde destekleyicidir. Öyle ki Osmanlı'dan başlayarak yakın yıllara kadar çocukların büyüklerin yanında oturması, gülmesi, babaya dokunması ayıp sayılırdı; baba da çocuğunu ancak uykusunda sevebilirdi. Günümüzde geleneksel yetkeci babanın yerini gitgide işbirlikçi baba almaktadır. Çocuğuna sadece güç odağı olmayan, düşüncesini soran, önemseyen, destekleyen baba modeli şekillenmektedir (Onur,2012).

Araştırma kapsamında elde edilen başka bir bulgu da, anasını ve 4.sınıf çocukları anneyi temizlik ile ilgilenip mutfakta yemek yapan olarak betimlemişler, babayı ise dinlenir-uyur, tamir işleri yapar ve televizyon izler şeklinde tanımlayıp oturma odasında en çok vakit geçirdiklerini vurgulamışlardır. Babayı betimleyen çocuklardan bir erkek anasınıfından, iki erkek dördüncü sınıftan babayı *ev işlerine yardım eder* şeklinde tanımlamış, kırsal bölgede hakim olan geleneksel yapının cinsiyet rollerinden farklı bir algıyı ortaya koymuştur. Çalışma grubunun bir köy okulunda eğitim alan çocuklar olduğu düşünülürse demokratik toplumun temel ilkesi olan eşitliğin, toplumdaki cinsiyetler arası rollerden başlayarak aile içi ilişkilerde giderek yaygınlaşması demokrasinin bir yaşam tarzı olarak benimsenmesinde rol oynayan temel bir faktör olarak görünmektedir (Oktay, 2004). Daha demokratik aile içi ilişkilerin gelişmesi, başta çocuklar olmak üzere tüm aile bireylerinin kazançlı çıkacağı bir tablodur. Bu eşitlik ilkesinin odağında yetişen çocukların anne-baba kavramlarına yükledikleri anlam ebeveynlik modellerini de sağlıklı bir şekilde biçimlendirecektir. Fakat Çarçoğlu ve Kalaycıoğlu'nun (2013) yürüttükleri bir araştırmadaki bulgulara göre ülkemizde aile içi demokratik ilişkilerin gelişme süreci oldukça gerilerdedir. Bu araştırmaya göre ülkemizde kadınların çocukların büyümesi ve yetişmesinde temel rolü oynadığı varsayımı hem erkek hem kadınlarda genel kabul görmektedir. Kadınların aile içindeki temel rolü çocuklara bakmak ve yetiştirmekle ilgilidir. Erkeklerin bakım ve çocuk yetiştirmek ilgili temel bir rol üstlendiği ailelerin ise sayıca hala çok az olduğu gözlemlenmiştir. Ülkemizde sanayileşmenin artmasıyla birlikte değişerek aile içindeki kadının toplumsal cinsiyet rolünü, çalışan anneye göre yeniden şekillendirmekte olduğuna dair bir bulguya rastlanılmamıştır. Tam tersine olarak annenin çalışmaması, evde kalarak çocuk bakması, yetiştirmesi, ev işleri yapması, ev kadını olması idealize edilmekte, ancak bir zorunluluk olarak da giderek zorlaşan geçim koşulları karşısında hane gelirine katkıda bulunması gerektiği kabul edilmektedir. Bu durumda kadın kimliğinden hem evde kalması ve ev kadını olarak işlev görmesi, hem de hane gelirine katkıda bulunması beklenmektedir. Söz konusu çelişki durumu; tarım toplumundan sanayi toplumuna, kır yaşantısından kent yaşantısına geçmekte olan ülkemizde bu değişime uyum göstermekte erkek ve kadınların zihnen zorlanmasının güzel bir örneğidir.

Çocuklar iki yaşından itibaren belirli görevleri ve eşyaları erkek ve kadınlarla ilişkilendirir. Örneğin, elektrikli süpürge ve yemeği kadınlarla, otomobil ve tamir aletleri ve televizyonu erkeklerle birlikte düşünür (Bee&Boyd, 2009). Bu çalışmada belirtilen algıyı desteklemiş ve her iki grupta da çocuklar annelerinin en çok yemek- pasta yapmaktan hoşlandıklarını düşünmüş, babaların ise araba

sürmek, motora binmek ve televizyon izlemekten hoşlandıklarını ifade etmiştir. Çocuklar ebeveynleriyle yapmaktan hoşlandıkları etkinliklere bakıldığında her iki grubun en çok *gezmeye*, sadece anasınıfı çocuklarının en çok *parka*, dördüncü sınıf çocuklarının ise *tatile gitmekten* hoşlandıkları/istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Aytekin vd.'nin (2016) yaptığı araştırmada çocuklar, "Anne ve baban ile beraberken ne yaparsınız?" sorusuna yüksek oranda *oyun oynarız ve gezmeye gideriz* yanıtı vermiştir. Ayrıca çocuklara çizim tekniği ile yaptırılan anne/baba/aile resimlerinde, görüşmede ebeveynlerine dair sorulara verdikleri cevaplar ile örtüşen eylemler çizmişlerdir. Verdikleri sözel cevaplar ile çizim içerikleri tutarlılık göstermektedir. Bu cevaplar ve çizim içerikleri; Tablo 2'de çocukların "baba kimdir?" sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıt "*işe gidendir*" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile ailelerini çizdikleri resimde yaptıkları eylemler örtüşmektedir.

Tablo 3'te çocukların "baba evde ne yapar?" sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıt "*uyur-dinlenir*" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile babalarını tek olarak çizdikleri resimde babalarının eylemi örtüşmektedir.

Tablo 5'te çocukların "annen-baban ile en çok nereye gidersin?" sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıtlardan bir tanesi "*pazara*" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile annelerini tek olarak çizdikleri resimde annelerinin eylemi örtüşmektedir.

Tablo 7'de çocukların "baban en çok ne yapmayı sever?" sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıtlar "*araba-motosiklet ile uğraşmayı-sürmeyi*" ve "*televizyon izlemeyi*" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile babalarını tek olarak çizdikleri resimde babalarının eylemi örtüşmektedir.

Tablo 9'da çocukların "anne-baban ve sen en çok ne yapmaktan hoşlanırsınız?" sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan ortalaması en yüksek verdikleri yanıt "*gezmeye gitmekten*" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile ailelerini çizdikleri resimde yaptıkları eylemler örtüşmektedir. Çocukların "Anne-Baban ve sen en çok ne yapmaktan hoşlanırsınız?" sorusuna hem anasınıfı hem de 4.sınıf düzeyinde ortak yanıtlardan bir tanesi de "*tatile gitmekten*" olmuştur. Bu verdikleri cevap ile ailelerini çizdikleri resimde yaptıkları eylemler örtüşmektedir.

Endendijk vd. (2013)'te yürüttükleri çalışmalarında çocuk sayısı durumuna göre toplumsal cinsiyet rol algılarının farklılaştığını bulmuşlardır. Büyük kardeşlerde küçük kardeşlere oranla toplumsal cinsiyet rol kalıpları daha baskındır. Ayrıca McHale vd. (1999) (akt. Endendijk vd.,2013) yaptıkları araştırmalarında ailede tek olan çocuklarda toplumsal cinsiyet rolleri daha fazla geleneksel çerçevede pekişmiş, farklı cinsiyetlerde kardeşi olan çocuklarda ise cinsiyet rollerinin daha esnek olduğu gözlenmiştir. Esnek toplumsal cinsiyet rol kalıplarının olmasını ise aile içinde farklı cinsiyetlere ait rol deneyimi çeşitliliğinin daha çok olmasına bağlamışlardır. Bu sonuç geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet rolleri açısından beklenen bir durum değildir. Çünkü kültürel olarak beklenen çocuk sayısı fazla olan geniş ailelerde cinsiyet rol kalıplarının daha baskın, çekirdek ailede yetişen tek çocukların ise daha esnek olmasıdır.

Marks vd. (2009)'a yaptıkları araştırmalarında aile kavramı üzerine literatür taramalarında ebeveyn modelleri ve toplumsal cinsiyet rol tutumlarını araştıran bir çalışma bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu çalışma için alanyazında yapılan literatür taramalarında da Aytekin vd. (2016)'da yürüttüğü araştırma dışında benzer konularda yapılmış bir inceleme tespit edilememiştir.

ÖNERİLER

1. Çocukların anne baba modelleri ve toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algılarına farklı yerlerde (bölgeler, ülkeler vb), daha fazla sayıda aile ve çocuk üzerinde sistematik şekilde yeni çalışmalar yapılabilir.

2. Anne-Babaların kendilerini algılama biçimlerini değerlendiren görüşmeler, anketler yapılarak daha zengin araştırmalar yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Alkan Ersoy, Ö. (2015). *Cinsel Gelişim İle İlgili Temel Kavramlar ve Okul Öncesi Dönemde Cinsel Eğitim*. İ. Artan (Ed), Cinsel Gelişim ve Eğitim, (s. 10-28) içinde. Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Arabacı, N. (2017). *Aile Katılımı*. A.B. Aksoy (Ed.), Aile Eğitimi ve Katılımı (s. 43-65) içinde. Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Aytekin, Ç., Artan, İ., Kangal, S. B., Çalışandemir, F., & Özkızıklı, S. (2016). Çocukların Anne-Babalarına Yönelik Algılarının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(38), 168-188.
- Bee, H. L., Boyd, D. R., & Gündüz, O. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. Kaknüs yayınları.
- Berk, L. (2013). *Çocuk Gelişimi*. (1. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (17. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Çarkoğlu, A. & Kalaycıoğlu, E. (2013). *Türkiye'de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet*. <http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/11/turkiyedeaileisvetoplumsalcinsiyetraporu2.pdf> adresinden 17.12.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Endendijk, J. J., Groeneveld, M. G., van der Pol, L. D., van Berkel, S. R., Hallers-Haalboom, E. T., Mesman, J., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2014). Boys don't play with dolls: mothers' and fathers' gender talk during picturebook reading. *Parenting*, 14(3-4), 141-161.
- Genç, S.Z. (2016). *Eğitim Sürecinde Aile ve Toplum*. (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Malchiodi, C. A. (1999). *Medical art therapy with children*. Jessica Kingsley Publishers. <http://en.bookfi.net/book/1318522> erişim adresinden 11.04. 2018 tarihinde indirilmiştir.
- Marks, J. L., Lam, C. B., & McHale, S. M. (2009). Family patterns of Gender Role Attitudes. *Sex Roles*, 61(3-4), 221-234.
- McHale, S. M., Crouter, A. C., & Tucker, C. J. (1999). Family context and gender role socialization in middle childhood: Comparing girls to boys and sisters to brothers. *Child development*, 70(4), 990-1004.
- Miller, P. (2017). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. (2. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Oktay, A. (2004). Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem. İstanbul: Epsilon.
- Okyay L. (2008). *6 yaş grubu çocukların aile resimlerinin sosyo-kültürel değişkenler ve davranış problemleri açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Y.lisans Tezi) Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Onur, B. (2012). *Çocukluğun ve Çocuk Yetiştirmenin Tarihi*. B. Selçuk ve M.Sayı (Der.) , Ana babalık: Kuram ve Araştırma (s.19-59) içinde. İstanbul: KU Yayınları.
- Powell, G. N., & Greenhaus, J. H. (2010). Sex, gender, and decisions at the family-work interface. *Journal of Management*, 36(4), 1011-1039.

- Tezel Şahin, F. (2011). Sosyal değişim sürecinde değişen babalık rolü. Z. Dilek, M. Akbulut, ZC Arda, Z. B Özer, R. Gürses, B. Karababa Taşkın (Haz.). *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi "Kültürel Değişim, Gelişim ve Hareketlilik*, 10-15.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297-328.